
Årsmelding for Redelighetsutvalget 2013

Bakgrunn

Redelighetsutvalget er universitetets forskningsetiske organ på sentralt nivå. Det skal ifølge sitt mandat behandle saker om avvik fra god vitenskapelig praksis, med utgangspunkt i forskningsetikkloven. Utvalget har også gjennomført en del andre tiltak, så som å utvikle nettressurser om forskningsetikk og å holde seminarer.

Utvalgets sammensetning i 2013 har vært:

- Leder: Prorektor, professor Berit Rokne (01.01. - 01.08)
- Prorektor, professor Anne Lise Fimreite (fra 01.08.)
- Instituttleder, professor Matthias Kaiser, Senter for vitenskapsteori
- Instituttleder, professor Anne Marit Blokhus, Kjemisk institutt/ Professor Nina Øyen, Institutt for global helse og samfunnsmedisin

I samsvar med § 7 i reglementet for utvalget, legges årsmeldingen med dette fram for styret (vedlegg 1).

Arbeidet i 2013

Det er i alt sju enkeltsaker som er omtalt i årsmeldingen. To av disse ble avvist, og en ble i 2012 oversendt til Den sentrale klagenemnd, slik at den ikke har vært realitetsbehandlet i Redelighetsutvalget i 2013. Ytterligere en sak er fortsatt under behandling ved fakultetet. Den tyngste enkeltsaken gjelder behandling av person- og helseopplysninger. Denne er omtalt i årsmeldingen under punkt 2.1.3., og har også vært til behandling i styret.

Som det går fram av årsmeldingen, har utvalget ønsket å satse systematisk på utadrettet virksomhet, jf. punkt 3 og 4. I 2013 ble det holdt to frokostseminarer om forskningsetiske emner. Nettressursene om forskningsetikk har i liten grad vært videreutviklet i 2013, men utvalget ønsker å styrke denne innsatsen, bl.a. med mer informasjon på engelsk.

Universitetsdirektørens kommentarer

Etikk er en integrert del av forskning i alle disipliner, og i alle faser av forskeres arbeid. Høy etisk bevissthet (sensitivitet, artikulasjonsevne og handlekraft) er avgjørende både for å fremme kvalitet i forskning og for å unngå skadevirkninger for den enkelte, for våre miljøer og for institusjonen. Redelighetsutvalget har derfor en avgjørende rolle å spille i UiBs satsing på forskningsetikk. Årsmeldingen viser at utvalget har utført sitt arbeid i tråd med mandatet, men samtidig at det er områder som man med fordel kan satse mer på.

Med dette fremmes følgende forslag til

vedtak:

Styret tar Redeighetsutvalgets årsmelding for 2013 til etterretning.

21.03.14/PEH
Vedlegg:
Årsmelding 2013

A handwritten signature in black ink, appearing to be a stylized name or set of initials, located to the right of the text block.

VEDL. SAK NR.: 27b-1
STYREMØTE 10/14-2014

Redelighetsutvalget
Universitetet i Bergen

2013

Årsmelding

1. Utvalget – sammensetning, arbeidsform og reglement

Reddelighetsutvalget ved Universitetet i Bergen ble opprettet av Det akademiske kollegium i 2000, og er direkte underlagt universitetsstyret. Perioden for utvalget er den samme som valgperioden for universitetsstyret, og en ny periode begynte derfor 01.08.2013. Utvalget har i 2013 hatt denne sammensetningen:

Leder: Prorektor, professor Berit Rokne (01.01. - 01.08)

Prorektor, professor Anne Lise Fimreite (fra 01.08.)

1.1. Utvalgets medlemmer:

De faste medlemmene i 2013 var:

- Instituttleder, professor Matthias Kaiser, Senter for vitenskapsteori
- Instituttleder, professor Anne Marit Blokhus, Kjemisk institutt/ Professor Nina Øyen, Institutt for global helse og samfunnsmedisin

Blokhus var ordinært fast medlem fra 01.01. – 01.08. Senere ble Øyen oppnevnt som fast medlem, men fordi hun har forskningstermin høsten 2013 og våren 2014, ble Blokhus' oppnevning forlenget fram til Øyen er tilbake fra sin forskningstermin sommeren 2014.

I den enkelte sak kan utvalget tilkalle inntil to andre medlemmer. Denne adgangen har ikke vært brukt i 2013, men pga. inhabilitet for prorektor Rokne, ble professor Gudrun Holgersen ved Det juridiske fakultet, oppnevnt som setteleder i saken som er omtalt under punkt 2.1.3. nedenfor.

Kollegiesekretariatet er på universitetsdirektørens vegne sekretariat for utvalget. I 2013 har sekretæroppgavene vært utført av:

- Seniorrådgiver Hilde Hvidsten Bretvin (fram til 01.12.)
- Seniorrådgiver Per Gunnar Hillesøy
- Seniorrådgiver Silje Nerheim (fra august 2013)

Utvalgets saksbehandling er etter reglementet *responderende*. I dette ligger at en sak som kommer til behandling i utvalget, skal være ferdig forberedt, normalt av vedkommende fakultet. Sakens fakta og problemstillinger skal i størst mulig grad være klarlagt, og det skal være forsøkt å løse saken på et lavere nivå. Dette skal bidra til å avslutte saker i minnelighet når det er grunnlag for det, og til at Reddelighetsutvalget primært kan konsentrere seg om prinsipielle spørsmål.

I 2013 har utvalget hatt seks møter. Tre saker er behandlet og avsluttet i 2013, mens ytterligere tre fortsatt er under behandling. En sak som utvalget hadde til behandling i 2012, ble behandlet i Den sentrale klagenemnd i 2013, og Reddelighetsutvalget har kun mottatt orienteringer om denne saken i 2013 (sak 2.1.1 nedenfor).

Reddelighetsutvalget har i 2013 arrangert to frokostseminarer om forskningsetiske emner, jf. punkt 3.1.

2. Enkelt saker behandlet i Redelighetsutvalget i 2013

Oversikten her er ordnet kronologisk etter sakens journalnummer ved UiB.

2.1.1.: Fusk i doktorgradsavhandling (2007/10999)

Saken gjelder en artikkelbasert ph.d.-avhandling i medisin, der det ved den sakkyndige bedømmelsen ble oppdaget uregelmessigheter i kildebruken i den såkalte «kappen», dvs. den delen av avhandlingen som skal gjøre greie for sammenhengen mellom artiklene.

Denne saken ble i 2013 ikke realitetsbehandlet i Redelighetsutvalget, men av Den sentrale klagenemnd, og blir nærmere omtalt i klagenemndas årsmelding. Redelighetsutvalget har likevel blitt orientert om utviklingen i saken underveis. Også universitetsstyret har blitt orientert om prosessen og utfallet.

2.1.2.: Strid mellom veileder og ph.d.-kandidat om opphavsrett (2012/7914)

Saken gjelder et innlegg som en forsker holdt på en faglig konferanse. Det er på det rene at dette innlegget i stor grad bygde på skriftlig materiale som var utarbeidet av en ph.d.-kandidat som vedkommende forsker var veileder for. Klageren, ph.d.-kandidaten, mente at hans opphavsrett var med dette var krenket, og at det også forelå en avtale om at han selv skulle framføre innlegget på konferansen. Han mente denne avtalen var brutt.

Redelighetsutvalget gikk gjennom rettighetsspørsmålene, og konkluderte med at selv om det nok hadde oppstått misforståelser, var det ikke grunnlag for å si at noens opphavsrett var krenket, eller at det på andre måter hadde skjedd noe som var uredelig. Kandidaten kom senere tilbake til saken, og bestred deler av grunnlaget for utvalgets uttalelse. Dette vil bli behandlet videre i utvalget i 2014.

2.1.3.: Behandling av person- og helseopplysninger i forskning (2012/9813)

Saken gjaldt direkte en artikkel der opplysninger om personer som hadde avslått å delta i en helseundersøkelse ble brukt, i strid med konsesjonen fra Datatilsynet. Redelighetsutvalget var bedt om å vurdere i hvilken grad en av forfatterne av artikkelen, som også var en nøkkeimedarbeider i prosjektet rundt helseundersøkelsen, hadde optrådt uredelig ved å inkludere data om ikke-deltakere i artikkelen. I sin første uttalelse kom utvalget enstemmig til at han hadde optrådt grovt uaktsomt, og at artikkelen burde trekkes tilbake.

Dette ble imøtegått av forskeren og hans advokat, og Redelighetsutvalget ble bedt om å gjøre en ny vurdering. Denne endte med at flertallet på to endret oppfatning, og kom til at selv om vedkommende forsker hadde optrådt uaktsomt, var ikke uaktsomheten grov i forskningsetikklovens forstand. Mindretallet på ett medlem fastholdt at det var tale om grov uaktsomhet, og dermed uredelighet i forskning. Utvalget gikk enstemmig inn for at redaksjonen i tidsskriftet skulle informeres, slik at redaktørene kunne ta stilling til om artikkelen burde trekkes eller om det burde reageres på annen måte.

Saken ble senere behandlet i universitetsstyret, som sluttet seg til Redelighetsutvalgets anbefalinger (sak 70/2013).

Utvalget behandlet denne saken med setteleder; professor Gudrun Hølgersen ved Det juridiske fakultet.

2.1.4.: Påstander om opphavsrettskrenkelser i doktorgradsavhandling

Saken gjelder påstander om at en forsker som tidligere var knyttet til UiB, i sin doktoravhandling fra 1980-tallet hadde krenket klagerens opphavsrett. Redelighetsutvalget ba klageren om en ytterligere utdyping og underbygging av klagen. Dette kom ikke, og utvalget besluttet å avvise saken.

2.1.5.: Strid om rettigheter til publikasjoner og data (2013/1046)

Saken gjelder påstander om at to forskere ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet i en publikasjon urettmessig har brukt data og annet materiale som de ikke har rettigheter til. Klagen er fremmet av tre andre forskere ved samme fakultet.

Redelighetsutvalget henviste, i tråd med vanlig praksis, saken til forberedelse ved fakultetet. Etter det utvalget kjenner til, pågår fakultetets behandling fortsatt.

2.1.6.: Påstander om plagiering og ærekrenkelser (2013/3275)

Saken gjelder at to tidligere ph.d.-kandidater ved UiB (begge har fullført graden) i sine avhandlinger har plagiert fra en bok forfattet av en ekstern. I sine avhandlinger har de også uttalt seg kritisk til vedkommende bok, og forfatteren mener dette har skjedd på en måte som er ærekrenkende overfor ham. Han har derfor klaget til Redelighetsutvalget.

Saken ble, i tråd med vanlig praksis, oversendt til fakultetet. I hovedsak har prosessen så langt dreid seg om hvordan man best kan få belyst de spørsmålene som klagen reiser, særlig om og på hvilken måte en eventuell sakkyndig vurdering bør skje. Dette er fortsatt ikke avklart, og saken vil bli behandlet videre i 2014.

2.1.7.: Påstander om at en forsker har svertet UiBs rykte internasjonalt

Saken sprang ut av et debattinnlegg som en av våre forskere skrev i en utenlandsk dagsavis, der vedkommende stilte seg kritisk til hvordan norske myndigheter og det norske samfunnet har forholdt seg til terrorhandlingene 11.07.2011. Klageren mente at vedkommende forsker hadde bidratt til å sverte UiBs rykte internasjonalt. Utvalget viste til at rektor hadde svart klageren, og vist til den alminnelige ytringsfriheten og til den lovfastsatte akademiske friheten. Utvalget avviste saken.

3. Seminarer i regi av Redelighetsutvalget

Utvalget har i årene 2008 – 2012 arrangert ett større forskningsetisk seminar hvert år (i 2008 i samarbeid med De nasjonale forskningsetiske komitéene). For 2013 ble det vurdert slik at denne formen antakelig hadde utspilt sin rolle, og det ble derfor ikke tatt initiativ til noe lignende i 2013.

3.1. Frokostseminarer

De såkalte frokostseminarene ble videreført i vårsemesteret 2013, og det ble holdt to slike:

3.1.1. «Hva kan vi lære (om noe) av tilfellet Stapel?»

Innleder var professor emeritus i generell psykologi Kari Halvor Teigen (UiO). Utgangspunktet var en sak der en nederlandsk forsker ble avslørt i å ha forfalsket data gjennom 15 år. Videre hadde det vist seg at viktige funn innen sosialpsykologien viste seg vanskelige å replikere. Selv om dette var ulike forhold, hadde det satt et helt forskningsfelt under press. Ca. 30 tilhørere møtte fram, inkludert På Høyden, som brakte denne omtalen: <http://pahoyden.no/2013/03/eit-akademisk-sjølvmord>

Redelighetsutvalgets egen omtale av seminaret finnes her:

<http://www.uib.no/ledelsen/seminar/2013/02/frokostseminar-om-forfalskning-av-data>

3.1.2. «Rotten forskning eller bare litt snusk i krokene?»

Innlederen, professor Bjørn Hofmann ved Høgskolen i Gjøvik (og prof. II ved UiO), gjorde greie for en studie han selv hadde deltatt i, der ph.d.-kandidater i medisin hadde blitt spurt om sine erfaringer med og holdninger til uetiske forsknings- og publiseringspraksiser. Også her var det ca. 30 tilhørere. Noe nærmere omtale finnes her: <http://www.uib.no/stemmerettsjubileet2013/51568/frokostseminar-rotten-forskning-eller-bare-litt-snusk-i-krokene>

4. Utadrettet virksomhet framover

I tillegg til å behandle enkeltsaker som kommer inn, ønsker Redelighetsutvalget å bidra til økt oppmerksomhet om forskningsetiske spørsmål ute i fagmiljøene. De tiltakene som har vært brukt så langt, er i hovedsak:

- Nettsider om forskningsetikk
- Frokostseminarene
- Andre seminarer
- Møter med dekaner, instituttledere og andre ledere
- Ad hoc-arrangementer av ulikt slag

Frokostseminarene har på flere måter en form og et omfang som antas å være tjenlig, men utvalget mener man bør prøve å legge dem til ettermiddagstid i stedet for om morgenen. Det vil bli forsøkt å holde ett eller flere slike i løpe: av 2014.

Nettsidene er relativt omfattende, men har i liten grad vært videreutviklet siden de var nye i 2008. Dersom nødvendige ressurser kan avsettes, vil det være ønskelig å gjøre mer med nettinformasjonen. Ikke minst bør mer av stoffet også presenteres på engelsk.

Videre vil utvalget gjerne ha mer kontakt med ledere på fakultetene og instituttene. Redelighetsspørsmål kan muligens være et godt tema for et dekanmøte.